

Endurskoðunarnefndir
Eftirlit með vinnuferli
við gerð reikningsskila

Þorsteinn Pétur Guðjónsson
Morgunverðarfundur 18. nóvember, 2010

Hlutverk endurskoðunarnefnda

Veigamikill þáttur í starfi endurskoðunarnefnda er eftirlit með vinnuferli við gerð reikningsskila. Fjárhagsleg atriði sem nefndarmenn endurskoðunarnefnda þurfa m.a. að hafa í huga:

- Hvaða reikningsskilaaðferðum ber félaginu að beita lögum samkvæmt?
- Hafa orðið breytingar á reikningsskilaaðferðum á tímabilinu?
- Hvernig er reikningshaldslegu mati stjórnenda háttað og hvernig er hægt að sannreyna það mat?
- Yfirlestur ársreiknings og árshlutareikninga og önnur atriði.
- Eru reikningsskilin samanburðarhæf við önnur félög í sömu starfsemi?

Ábyrgð stjórnar

Skv. 68. gr. laga um hlutafélög þá ber stjórn félaga raunverulega ábyrgð á rekstri félagsins og þar með reikningsskilum þess (sambærileg ákvæði eiga við um aðra aðila, t.d. Sveitarfélög og lífeyrissjóði).

Þó svo að vald til daglegs reksturs sé framselt til framkvæmdastjóra þá ber honum að framfylgja stefnu og fyrirmælum stjórnar í því sambandi.

Starfssvið stjórnar er m.a.:

- Að stuðla að framgangi félagsins og árangri til lengri tíma litið, hafa yfirumsjón með rekstrinum í heild og eftirlit með stjórnendum.
- Að hafa forystu, ásamt framkvæmdastjóra, um að móta stefnu og setja markmið og áhættuviðmið félagsins bæði til skemmri og lengri tíma.
- Að bera endanlega ábyrgð á starfsemi og rekstri félagsins. Til þess að axla þá ábyrgð þarf stjórnin að hafa yfirsýn yfir starfseminu og veita stjórnendum eðlilegt aðhald.
- Endurskoðunarnefnd er undirnefnd stjórnar og hefur m.a. það hlutverk að hafa eftirlit með vinnuferli við gerð reikningsskila.

Reikningsskilareglur

Hvaða reikningsskilareglum ber félaginu að hlíta og hvaða regluverki eru samkeppnisaðilar eða félög með skyldan rekstur að beita? Hver verða áhrifin ef breytt er um reikningsskilareglur eða ef breytingar verða á mati?

- Lög um ársreikninga?
- Alþjóðlegir reikningsskilastaðlar?
- Sveitarfélög, reglugerð um bókhald og ársreikninga sveitarfélaga nr. 944/2000.
- Reglur FME um ársreikninga lífeyrissjóða nr. 55/2000 (lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða nr. 129/1997).

Yfirllestur ársreiknings

Samkvæmt lögum um ársreikninga nr. 3/2006 skal a.m.k. einn nefndarmanna í endurskoðunarnefnd hafa staðgóða þekkingu og reynslu á sviði reikningsskila eða endurskoðunar (e. financially literate). Endurskoðunarnefndin þarf að geta kannað innihald ársreiknings/árshlutareiknings og skilið hvað helstu liðir hans þýða fyrir fyrirtækið.

Meðal liða sem gefa vísbendingar um rekstur félagsins og atriði sem vert er að hafa gætur á eru:

- Rekstur – Hvaða breytingar hafa orðið á rekstrarreikningi félagsins.
- Efnahagur - Hverjir eru mikilvægustu liðir í efnahagsreikningi? Hvernig er virði þeirra fundið og af hverju stafar breyting þeirra á milli ára?
- Sjóðstreymi – Fjárfestingar og fjármögnunarahreyfingar, hversu miklu handbæru fé er reksturinn að skila?
- Skýringar – Eru allar upplýsingar meðtaldar sem nauðsynlegar eru fyrir lesendur reikningsskilanna?
- Kennitölur.
- Aðrir liðir sem geta vakið upp spurningar.

Mikilvægi

Lesandi ársreiknings þarf að átta sig á hvaða liðir eru mikilvægir en mikilvægi ræðst af stærð og eðli. Dæmi um liði sem geta verið mikilvægir vegna stærðar eða áhættu

- Tekjur
- Laun
- Birgðir
- Viðskiptakröfur
- Viðskipti við tengda aðila
- Aðrir liðir sem eru í eðli sínu viðkvæmir

Raunhæft dæmi um atriði sem þarf að horfa til hjá lífeyrissjóðum

Yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2009

Skýr.	2009	2008
Iðgjöld		
Iðgjöld sjóðfélaga	1.650.280	1.747.611
Iðgjöld launagreiðenda	3.338.152	3.529.185
Réttindaflutningur og endurgreiðslur	(161.746)	(280.069)
Framlag ríkisins til jöfnunar örorkubyrði	294.853	212.747
Iðgjöld	5.121.539	5.209.474
Lífeyrir		
Lífeyrir	3.086.370	2.377.454
Umsjónarnefnd eftirlauna	(8.481)	(9.855)
Annar beinn kostnaður vegna örorkulífeyris	4.928	7.240
Lífeyrir	3.082.818	2.374.839
Fjárfestingartekjur		
Tekjur af eignarhlutum	52.117	(3.749.599)
Tekjur af húseignum og lóðum	122	0
Vaxtatekjur og gengismunur	9.736.237	16.262.643
Niðurfærsla verðbréfa	7.140.283	(11.455.997)
Fjárfestingartekjur	2.648.193	1.057.047
Fjárfestingargjöld		
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	50.421	53.306
Rekstrarkostnaður		
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	76.966	84.290
Hækkun á hreinni eign á árinu		
Hrein eign frá fyrra ári	95.743.587	91.989.502
Hrein eign í árslok til greiðslu lífeyris	100.303.114	95.743.587

Hverjar eru helstu skýringar á breytingum iðgjalda á milli ára?

Byggjast lífeyrisgreiðslur á réttum réttindum?

Hvernig er niðurfærslan fundin út og af hverjum?

Raunhæft dæmi um atriði sem þarf að horfa til hjá lífeyrissjóðum

Efnahagsreikningur 31. desember 2009

Eignir	Skýr.	31.12.2009	31.12.2008
Fjárfestingar			
Húseignir og lóðir		68.800	70.400
Verðbréf með breytilegum tekjum		40.132.941	35.585.404
Verðbréf með föstum tekjum		51.749.573	35.820.084
Veðlán		1.172.361	1.220.822
Bundnar bankainnstæður		2.321.665	6.137.548
Fullnustueignir		3.329	0
Fjárfestingar		95.448.669	78.834.257
Kröfur			
Kröfur á launagreiðendur		671.451	668.751
Aðrar kröfur		31.885	1.306.946
Kröfur		703.336	1.975.697
Aðrar eignir			
Rekstrarfjármunir		1.578	2.636
Sjóður og veltúinnlán		9.872.004	20.632.881
Aðrar eignir		9.873.582	20.635.517
Eignir samtals		106.025.588	101.445.471
Skuldir			
Skuldir við lánastofnanir		5.665.090	5.654.042
Aðrar skuldir		57.384	47.842
Skuldir		5.722.474	5.701.884
Hrein eign til greiðslu lífeyris		100.303.114	95.743.587

Eru fjárfestingar innan laga og fjárfestingarstefnu sjóðsins?

Mat á áunnum lífeyrisskuldbindingum

Hver er tryggingafræðleg staða sjóðsins?

Reikningshaldslegt mat

Nokkrir liðir í ársreikningi fara eingöngu eða að mestu leyti eftir mati stjórnenda. Matskenndir liðir eru viðkvæmir fyrir skekkjum þar sem hvati getur verið til þess að hagræða slíkum liðum í því skyni að sýna betri rekstrarniðurstöðu.

- Hvaða aðferðum er beitt við flókna matskennda liði eins og:
 - viðskiptavild
 - údeilingu kaupverðs
 - mati á skuldbindingum

Dæmi um spurningar endurskoðunarnefndar um slíka liði:

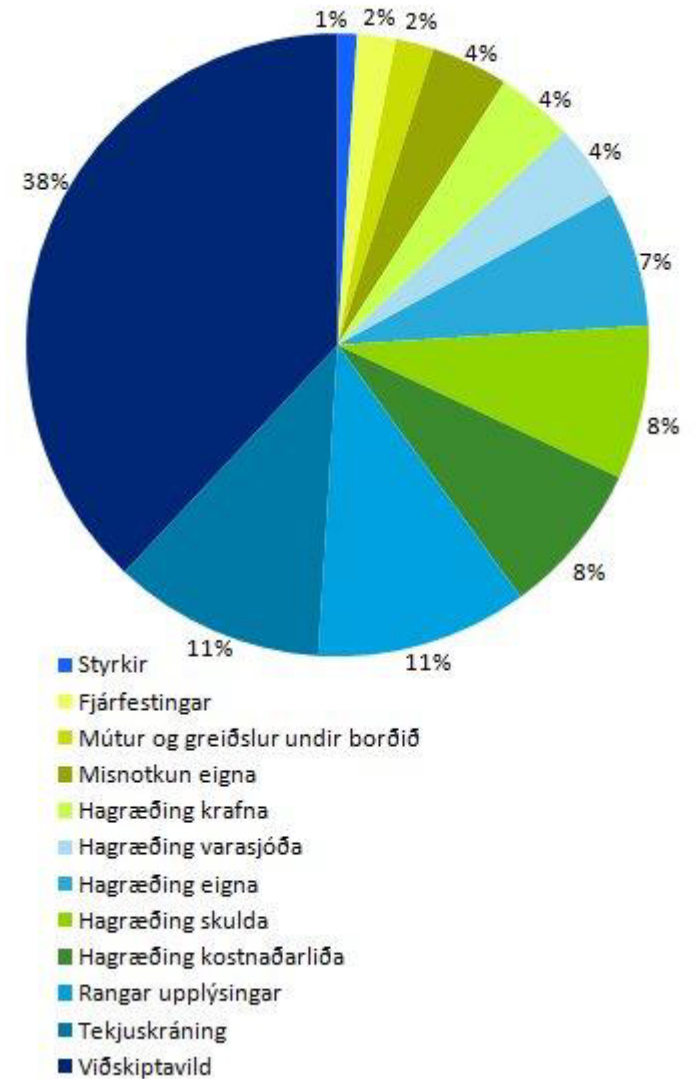
- Hver er mikilvægasti matskenndi liður ársreikningsins?
- Hvaða aðferðum er beitt við reikningshaldslegt mat?
- Eru til gögn sem staðfesta að reikningshaldslegt mat hafi verið framkvæmt með rökstuddum og hlutlausum hætti?
- Hafa stjórnendur tekið fullnægjandi tillit til næmni forsendanna, hver er útkoman ef forsendunum er breytt?

Raunhæf atriði sem tengjast viðskiptavild

Atriði sem má vekja máls á varðandi virðisrýrnunarpróf á viðskiptavild.

- Hvernig er vöxtur til framtíðar fundinn út, er hann raunhæfur og í takti við fyrri ár? Hefur vöxtur fyrri ára staðist?
- Hvernig er veginn meðalfjármagnskostnaður (e. wacc) fundinn út?
- Stendur reksturinn undir viðkomandi viðskiptavild?
- Hafa stjórnendur einhvern hag af því að ekki komi til virðisrýrnunar? Eru þeir með árangurstengda launagreiðslur eða bónusa?

Tíðni sviksemi eftir reikningshaldsliðum

Dæmi um spurningar endurskoðunarnefnda um reikningsskil félags

Dæmi um spurningar sem geta vaknað við lestur ársreiknings.:

Er reikningshaldslegu mati beitt við gerð ársreiknings og hvaða áhrif hefur það? Hvernig er tekjuskráningu háttáð, hvernig eru viðskiptakröfur og birgðir metnar og hvaða aðferð er notuð við útreikning á virðisrýrnun viðskiptavildar eða annarra óefnislegra eigna?

Hvaða álit hefur ytri endurskoðandi / innri endurskoðandi á reikningsskilaaðferðunum? Hvaða athugasemdir hafa komið frá þeim? Hver voru viðbrögðin við þeim athugasemdum?

Hafa verið gerðar breytingar á reikningsskilaaðferðum innan ársins? Eru reikningsskilaaðferðir í samræmi við viðtekna venju innan atvinnugreinarinnar og settar reikningsskilareglur? Eru reikningsskilaaðferðirnar í samræmi við settar reikningsskilareglur?

Styðja fjárhagslegar kennitölur, lánastofnanir, rekstraráætlanir við forsenduna um áframhaldandi rekstrarhæfi?

Vantar einhverjar skýringar eða upplýsingar, er eitthvað óskýrt sem gefur tilefni til frekari spurninga?

Er „slæmum fréttum“ gerð rétt skil?

Samantekt

Endurskoðunarnefndir þurfa að:

- Hafa undirstöðuþekkingu á fjármálum/reikningshaldi og a.m.k. einn nefndarmanna þarf að vera læs á fjármál.
- Geta lesið yfir ársreikning og metið viðkvæma liði sem skipta máli fyrir lesendur reikningsins.
- Geta spurt mikilvægra spurninga til endurskoðenda og stjórnenda.
- Kanna hvort að verkferlið sem fylgt er við gerð reikningskilanna sé fullnægjandi.
- Vera vissir um að allar mikilvægar upplýsingar komi fram í ársreikningnum.

Deloitte

Endurskoðunarnefndir geta ráðfært sig við Deloitte varðandi:

- Yfirllestur ársreiknings og þær spurningar og athugasemdir sem vakna.
- Svör og skýringar sem stjórnendur og endurskoðendur gefa.
- Skilning á verkferli sem liggur að baki reikningsskilunum.
- Skilning á gildandi reikningsskilareglum.

Endurskoðunarnefndir Eftirlit með áhættustýringu

Árni Jón Árnason

Morgunverðarfundur 18. nóvember, 2010

Áhætta – Hvað er það?

- Hagræn áhætta
 - Lýsing á lægri tekjum eða hærri kostnaði en vænt er, sem hefur áhrif á vænta afkomu
 - Hráefnisáhætta, tímatafir í framkvæmdum, samkeppni, brotthvarf lykilstarfsmanna, pólitískar breytingar
 - Vandamálið snýst um að skilgreina áhættu (e. define/assess risk) og minnka áhættu (e. mitigate risk)
- Fjármálaleg áhætta
 - Vænt ávöxtun er önnur en búist var við
 - Hætta á að tapa hluta eða allri fjárfestingu

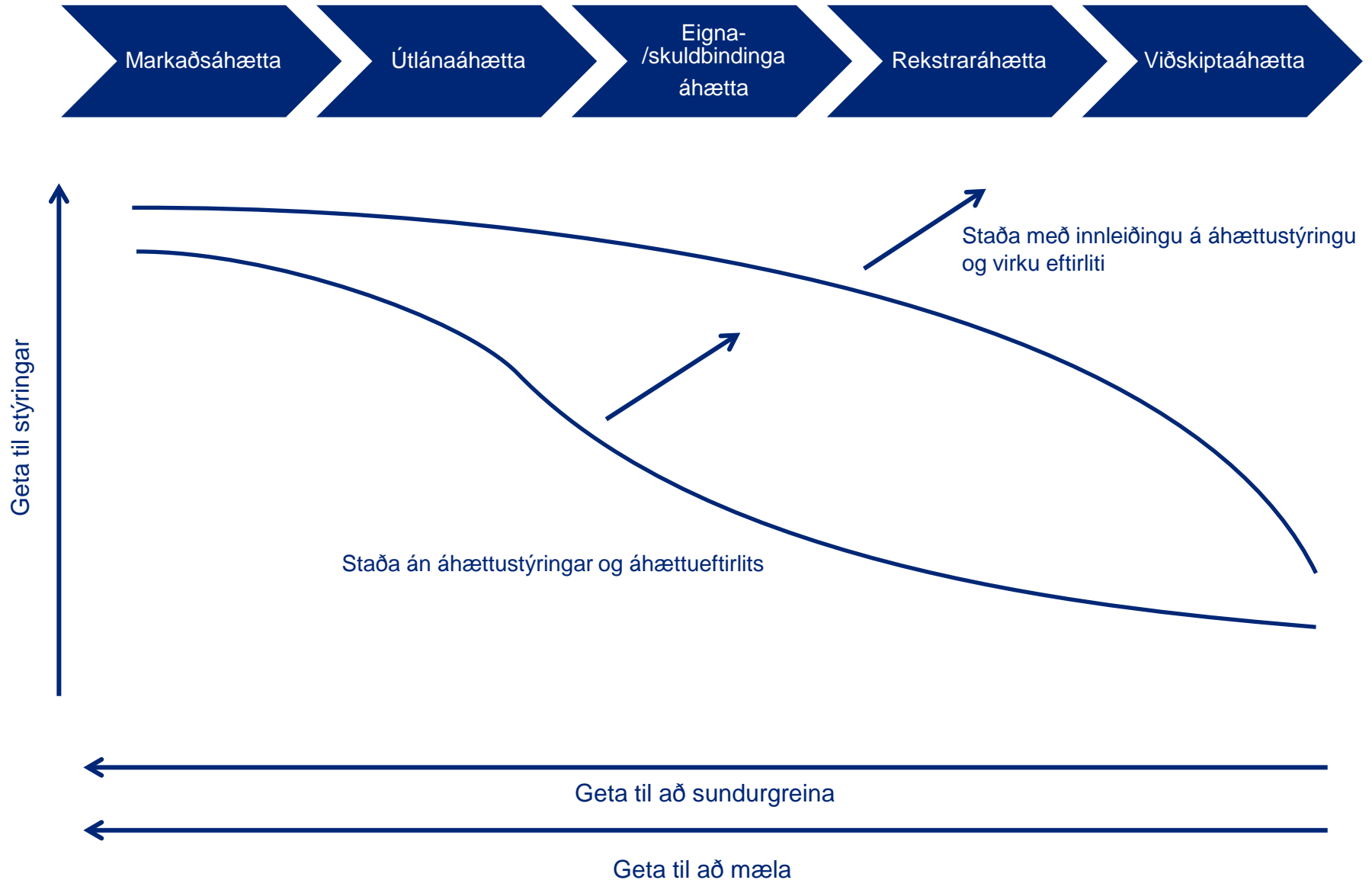
Ferill við gerð áhættureglna - dæmi

- Lífeyrissjóðir / aðrir fjárfestar
 - Hverjar eru fjárfestingaheimildir?
 - Samkvæmt lögum
 - Samkvæmt samþykktum / fjárfestingarstefna
 - Hver er lífeyrisskuldbinding hjá lífeyrissjóðum?
 - Hvaða þættir hafa áhrif á hana?
 - Samsetning sjóðfélaga
 - Vænt þróun aldurssamsetningar og skuldbindingar
 - Hvaða kröfur / viðmið eru um áhættustýringu?
 - Lög, reglur
 - Eftirlitsaðilar
 - Alþjóðleg viðmið – COSO
 - Skipuleggja áhættuþætti
 - Skilgreina áhættuþol
 - Markmiðssetning áhættuþátta

Ferill við gerð áhættureglna - dæmi

- Fjárfestingarstefna sem viðmið
 - Skilgreina eignaflokka
 - Skilgreina takmarkanir
 - Skilgreina fjárfestingarsvæði (lönd)
 - Skilgreina áhættu – söguleg áhætta stefnu m.v. aðferðafræði
 - Skilgreina vænta ávöxtun
 - Skilgreina aðferðafræði stýringar
 - Virk stýring vs. hlutlaus stýring
 - Langtíma eignasamsetning – Strategic asset allocation
 - Skammtímafrávik eignasamsetningar – Tactical asset allocation
- Skilgreina heildaráhættu
 - Vænt áhætta eignasafns og skuldbindingaáhætta liggur fyrir (skilgreind hér að ofan)
 - Hvaða aðrar áhættur eru til staðar
 - Rekstraráhætta
 - Viðskiptaáhætta
 - Lagaleg og eftirlitstengd áhætta

Áhættustýring – getan til að mæla og greina áhættu

"Deloitte" is the brand under which tens of thousands of dedicated professionals in independent firms throughout the world collaborate to provide audit, consulting, financial advisory, risk management, and tax services to selected clients. These firms are members of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (DTTL), a UK private company limited by guarantee. Each member firm provides services in a particular geographic area and is subject to the laws and professional regulations of the particular country or countries in which it operates. DTTL does not itself provide services to clients. DTTL and each DTTL member firm are separate and distinct legal entities, which cannot obligate each other. DTTL and each DTTL member firm are liable only for their own acts or omissions and not those of each other. Each DTTL member firm is structured differently in accordance with national laws, regulations, customary practice, and other factors, and may secure the provision of professional services in its territory through subsidiaries, affiliates, and/or other entities.

Deloitte provides audit, tax, consulting, and financial advisory services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 140 countries, Deloitte brings world-class capabilities and deep local expertise to help clients succeed wherever they operate. Deloitte's approximately 170,000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

This publication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, Deloitte Global Services Limited, Deloitte Global Services Holdings Limited, the Deloitte Touche Tohmatsu Verein, any of their member firms, or any of the foregoing's affiliates (collectively the "Deloitte Network") are, by means of this publication, rendering accounting, business, financial, investment, legal, tax, or other professional advice or services. This publication is not a substitute for such professional advice or services, nor should it be used as a basis for any decision or action that may affect your finances or your business. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this publication.